Omgevingsgericht Werken

Hoe Bunnik inwonersparticipatie vormgeeft

gemeente Bunnik

Inhoud

H1 Inleiding en aanleiding **5**
1.1 Inleiding 5
1.2 Aanleiding 5
1.3 Leeswijzer 6

H2 Visie en ambitie **7**
2.1 Definitie participatie 7
2.2 Soorten inwonersparticipatie 7
2.4 Doelstellingen en ambities 7

H3. Uitgangspunten professioneel omgevingsgericht werken **9**
3.1 Bewuste keuze wel of geen participatie 9
3.2 Werken met impact initiatief te bepalen 9
3.3 Werken volgens een vaste methodiek 10
3.4 Duidelijke rolverdeling 10
3.5 Monitoren en evalueren 11

Naar een duurzaam en breed participatiekader voor in de toekomst **13**

Voorwoord

Voor u ligt het beleid *Omgevingsgericht Werken*, een beleidsstuk dat praktische en uitvoerbare richtlijnen biedt voor inwonersparticipatie in de gemeente Bunnik. Dit beleid vormt een belangrijke stap naar een toekomstbestendig, professioneel participatiekader. Met dit kader streven we naar een sterkere, duurzame samenwerking met onze inwoners. De doelstelling is om participatiegesprekken te voeren waarin inwoners zich gehoord en vertegenwoordigd voelen, zodat het beleid van de gemeente aansluit op de wensen en behoeften van de samenleving.

Het tot stand komen van dit beleid is het resultaat van een intensieve samenwerking tussen raadsleden, collegeleden en ambtenaren. Deze betrokkenheid is essentieel, want zij zullen het beleid in de praktijk tot leven brengen. Door participatiesessies, enquêtes en consultaties zijn waardevolle inzichten verzameld, die als basis hebben gediend voor deze nieuwe koers. Dit participatiebeleid maakt duidelijk welke rollen en verantwoordelijkheden elk onderdeel van de organisatie heeft binnen maatschappelijke gesprekken. Op die manier kunnen we als gemeente werken aan beleid dat beter geïnformeerd en breed gedragen is, wat bijdraagt aan een sterkere gemeenschap en een doelgerichte samenwerking rond de grote maatschappelijke opgaven die voor ons liggen.

Getekend,

namens het college van burgemeester en wethouders

Ruud van Bennekom

Burgemeester gemeente Bunnik

Inleidig en aanleiding

1.1 Inleiding

Het participatiebeleid *Omgevingsgericht Werken* vormt een belangrijke stap naar een breder en toekomstbestendig participatiekader voor de gemeente Bunnik. Dit document schetst de visie en doelstellingen voor inwonersparticipatie en beschrijft de bijbehorende uitgangspunten.

Het beleid dient als sturingsinstrument voor de gemeenteraad om inwonersparticipatie structureel te verankeren binnen de organisatie en de participatieprocessen verder te professionaliseren. Het biedt heldere richtlijnen over de rolverdeling, de uitvoering van participatie en de impact daarvan op de samenleving. Voor de ambtelijke organisatie biedt dit document een praktisch kader voor de werkwijze. Als raadslid of collegelid kunt u dit beleid zien als een gezamenlijk kader waarin uw rol bij het versterken van inwonersparticipatie duidelijk is vastgelegd.

Het beleid is ontwikkeld op basis van input vanuit de gemeentelijke organisatie en geeft richting aan wat inwoners en andere belanghebbenden kunnen verwachten van de samenwerking met de gemeente op maatschappelijke vraagstukken. Kortom, dit document legt de basis voor omgevingsgericht werken in Bunnik en geeft richting aan de toekomst van participatie in onze gemeente.

Titel
De titel van dit document is 'Omgevingsgericht werken in Bunnik'. Omgevingsgericht werken gaat over de manier waarop de gemeente Bunnik en de samenleving elkaar betrekken bij plannen, projecten en beleid. De manier waarop de gemeente Bunnik de omgeving betrekt heet ook wel participatie.

1.2 Aanleiding

De gemeente Bunnik staat voor grote maatschappelijke opgaven, zoals uitdagingen in het sociaal domein, de energietransitie en de realisatie van voldoende woningen. Om deze vraagstukken succesvol samen met inwoners aan te pakken, is het essentieel om inwonersparticipatie te versterken en verder te professionaliseren. Hoewel de samenwerking met inwoners rondom maatschappelijke vraagstukken vaak goed verloopt, is er ruimte voor verbetering. Dit sluit aan bij de ambitie in het raads- en collegeprogramma 2022-2026, waarin participatie een centrale rol vervult.

Onze samenleving verandert continu en vraagt om een vernieuwde, duurzame samenwerking tussen overheid en inwoners. Steeds meer inwoners tonen betrokkenheid bij ontwikkelingen in hun directe omgeving en weten de weg naar de gemeente te vinden. Naast gemeentelijke regie is de actieve inbreng van inwoners essentieel om complexe opgaven, zoals binnen het sociaal domein, de energietransitie en woningbouw, tot een goed resultaat te brengen.

Tegelijkertijd groeit ook op nationaal niveau de aandacht voor versterking van participatie. De *Wet versterking participatie op decentraal niveau*, aangenomen in juni 2024, treedt per 1 januari 2025 in werking. Deze wet, waarin ook het uitdaagrecht of 'Right to Challenge' is opgenomen, verplicht gemeenten om binnen twee jaar een participatieverordening op te stellen. Dit vormt een belangrijke basis voor een meer gestructureerde en toekomstbestendige samenwerking tussen de gemeente en haar inwoners, waarmee we de komende tijd aan de slag gaan.

Uit het Raadsprogramma 2022-2026
In het raadsprogramma 2022-2026 is de volgende passage opgenomen over het ontwikkelen van participatiebeleid: "Afhankelijk van de doelgroep en het te nemen besluit, zetten we in op passende en doelgerichte vormen van participatie."

Uit het Collegeprogramma 2022-2026

In het collegeprogramma 2022-2026 is de volgende opdracht opgenomen voor het ontwikkelen van een participatiebeleid. "Visie op participatie ontwikkelen, samen met de gemeenteraad, inwoners, bedrijven en maatschappelijke en private partners en de visie toepassen."

1.3 Leeswijzer

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe dit beleid is ontwikkeld. Het daaropvolgende hoofdstuk presenteert de visie op omgevingsgericht werken en biedt een duidelijke definitie van de relevante begrippen. Daarnaast worden de ambities van de gemeente Bunnik om omgevingsgericht te werken toegelicht. In het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 3) worden de zes uitgangspunten besproken, die als kaders dienen voor de uitvoering.

Visie en ambitie

In dit hoofdstuk staat weergegeven wat de gemeente Bunnik onder inwonersparticipatie verstaat. Daarnaast worden de doelstellingen ambities van de gemeente Bunnik uiteengezet.

2.1 Definitie participatie

Participatie betekent ‘actief deelnemen’. Dit is een heel breed begrip. In de context van omgevingsgericht werken betekent inwonersparticipatie dat de gemeente de samenleving betrekt bij de voorbereiding, realisatie en evaluatie van plannen en projecten. Hierin kan de gemeente Bunnik verschillende rollen hebben: als organisator, of als regisseur.

2.2 Soorten inwonersparticipatie

De gemeente organiseert het gesprek, de samenleving is deelnemer

Bij inwonersparticipatie is er een project waarover de omgeving over mee mag denken. Dit kan bijvoorbeeld gaan over de evaluatie van WMO-beleid met een inwonerspanel, of wijkgesprekken over de functies van een nieuwe MFA. De gemeente vraagt de omgeving om te participeren. Met de omgeving wordt bedoeld individuele inwoners, maar ook ondernemers, verenigingen en belangengroepen. Zij worden gevraagd om mee te denken, praten, doen of beslissen over het plan of project waar ze op dat moment mee bezig zijn.

De gemeente geeft opdracht voor (en regisseert) het gesprek, de samenleving is deelnemer

Voor de realisatie van projecten schakelt de gemeente ook wel ingehuurde externe partijen in. Denk aan het verduurzamen van woningen. Deze partijen moeten zelf in gesprek met de omgeving over (de uitvoering van) deze projecten. Ook kan het zijn dat de organisatie van de gesprekken wordt uitbesteed aan externe partijen, zoals gespreksleiders of adviesbureaus.

2.4 Doelstellingen en ambities

Het professionaliseren van de manier waarop er in Bunnik wordt geparticipeerd heeft als doel om de **kwaliteit van besluitvorming, beleid en projecten te verhogen**. Het draagt bij aan **duidelijke verwachtingen** wanneer de gemeente de initiatiefnemer is van een participatieproces, voor zowel de inwoners als de interne organisatie. Daarnaast is er de ambitie om de **betrokkenheid van inwoners te versterken**.

Kwaliteit besluitvorming vergroten

Door inwoners en andere belanghebbenden op tijd te betrekken bij maatschappelijke vraagstukken, kan de gemeente Bunnik gebruik maken van hun (lokale) deskundigheid. De gemeente Bunnik kan met deze kennis en deskundigheid beter geïnformeerde besluiten nemen. Dit ziet er voor verschillende fases anders uit.

In de voorbereiding leidt het betrekken van de omgeving tot betere inzichten in de belangen die spelen. Uit het raadsprogramma van 2022-2026 komt deze ambitie duidelijk terug: “Hiermee [participatie] verrijken we onze informatievoorziening en beeldvorming en kunnen daarmee betere afwegingen en besluiten nemen”. Door de belangen inzichtelijk te maken, kunnen deze beter worden meegewogen in de te maken keuzes. Maar ook in de uitvoering draagt participatie bij aan de kwaliteit van besluitvorming. Hier kunnen de gemeente en andere initiatiefnemers de omgeving betrekken, zodat uitvoering zo goed mogelijk aansluit bij de wensen en behoeften van de inwoners.

Duidelijke verwachtingen over participatie creëren

Het tweede doel is zorgen dat er duidelijkheid komt over wat er van elkaar verwacht mag worden rondom participatie. De gemeente Bunnik bepaalt de kaders voor een eenduidige omgevingsgerichte werkwijze om eerlijke verwachtingen over participatie te creëren. Dit dient 2 doelen:

1) De organisator van participatiegesprekken weet hoe deze de gesprekken moet organiseren en waar de gesprekken aan moeten voldoen;
2) Voor de deelnemers van participatiegesprekken is duidelijk wat zij van het proces mogen verwachten.

Betrokkenheid van inwoners vergroten

Het derde doel is om de betrokkenheid bij beleidsvorming te vergroten. Dit wordt gedaan door consequent relevante gesprekken met inwoners te voeren over maatschappelijke vraagstukken. De Wet versterking participatie op decentraal niveau stelt dat inwoners structureel beter moeten worden betrokken bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie. De wet heeft hiermee als doel om de betrokkenheid van inwoners bij het bestuur van decentrale overheden zoals gemeenten te vergroten.

Uitgangspunten professioneel omgevingsgericht werken

Om de doelstellingen te realiseren, professionaliseren we in Bunnik het omgevingsgericht werken op basis van zes uitgangspunten Deze uitgangspunten zijn de randvoorwaarden voor het borgen van het participatiebeleid in de gemeente.

De zes uitgangspunten voor het professionaliseren participatief werken in Bunnik:

1. *Bewuste keuze voor wel of geen participatie;*
2. *Werken met impact;*
3. *Werken volgens de methodiek Relevant Gesprek®;*
4. *Een duidelijke rolverdeling bij participatie;*
5. *Monitoren en evalueren van het participatiebeleid;*
6. *Goed borgen van participatie in de organisatie.*

3.1 *Bewuste keuze wel of geen participatie*

Het eerste uitgangspunt voor participatief werken is dat de gemeente Bunnik een bewuste keuze maakt of er wel of niet wordt geparticipeerd bij een vraagstuk. Door voorafgaand te beoordelen of een vraagstuk voldoet aan de participatiecriteria worden verkeerde verwachtingen en valkuilen van participatie voorkomen. Zo borgen we dat participatie relevant is voor het vraagstuk, maar ook voor de omgeving.

Er is pas sprake van participatie als er voldaan is aan deze 5 criteria:

- De gemeente of beleidsambtenaar is eigenaar van het eindresultaat: *Het project waarover het moet gaan met de omgeving. Valt een project niet onder de bevoegdheid van gemeente of beleidsambtenaar, dan is deze niet de eigenaar van het eindresultaat.*

- Er is ruimte in het project om wat te doen met de input van de omgeving: *Het organiseren van een participatief gesprek met de omgeving wordt alleen gedaan als het plan is om op basis van de inbreng inhoudelijke aanpassingen te doen binnen het project.*

- Het onderwerp is relevant: *Het onderwerp van het participatiegesprek moet relevant zijn voor de deelnemer. Oftewel, er is een duidelijk belang binnen het project voor de deelnemer. Als een gespreksonderwerp niet relevant is voor een deelnemer, zal deze niet komen opdagen en wordt er minder representatieve input opgehaald.*

- De gemeente of beleidsambtenaar kan transparant zijn over de inhoud: *Informatie onder embargo of geheimhouding werkt averechts bij participatie, participeren heeft enkel zin als het mogelijk is transparant te zijn over de inhoud.*

- Er is voldoende tijd, menskracht en middelen voor de participatie beschikbaar: *Als er geen capaciteit beschikbaar is voor het maken en uitvoeren van een participatieplan, is het advies het te houden bij goed en voldoende te communiceren.*

3.2 Werken met impact

Het tweede uitgangspunt voor participatief werken is dat de mate van participatie passend is voor het vraagstuk. Hiervoor werkt de gemeente Bunnik met participatie op basis van impact. De maatschappelijke impact van een vraagstuk op de leefomgeving bepaalt de mate van participatie voor dat vraagstuk.

Hierbij onderscheiden we 3 niveaus van impact: **weinig impact, enigszins impact en veel impact**. De mate van impact van een initiatief op de samenleving stelt eisen aan het participatieproces.

Om de ambtelijke organisatie te ondersteunen komen er tools ter beschikking om de impact van het initiatief te bepalen.

3.3 Werken volgens een vaste methodiek.

Het derde uitgangspunt is het werken volgens een vaste methodiek. De kern van deze methodiek is dat er voorafgaand aan het proces een aanpak gemaakt wordt. Er is gekozen om te werken met de methodiek Relevant Gesprek®. Deze methodiek beschrijft vier vragen die worden uitgewerkt in de participatieaanpak. Door op deze manier te werken vermijden we valkuilen in de uitvoering. Daarnaast wordt er een eenduidige taal gesproken als het gaat over participatie, wat helpt in goed verwachtingsmanagement over participatie.

3.4 Duidelijke rolverdeling

Het vierde uitgangspunt is duidelijke afspraken maken over wie welke rol heeft bij participatieprocessen. Dit is een belangrijke stap in het borgen van de professionalisering van participatie in de organisatie. Een duidelijke rolverdeling draagt bij aan het realiseren van eigenaarschap bij- en verwachtingsmanagement over participatieprocessen.

Gemeenteraad
De gemeenteraad heeft verschillende taken met betrekking tot participatieprocessen afhankelijk van hun rol:

- *De kaderstellende rol*: Het meegeven van kaders voor de paricitaptieprocessen die het college van burgemeester en wethouders uitvoert.
- *De controlerende rol*: De gemeenteraad kan achteraf participatieprocessen beoordelen op basis van het vooraf opgestelde participatieplan.
- *De volksvertegenwoordigende rol*: Participatie is een van de instrumenten waarop de raad verbinding houdt met de samenleving.

Hierbij kan de rol van de gemeenteraad verschillen per vraagstuk afhankelijk van de impact die een initiatief heeft op de samenleving. Dit staat verder toegelicht in de rollenmatrix.

College van B&W
Het college van burgemeester en wethouders (B&W) heeft verschillende rollen bij een participatietraject. Deze kunnen verschillen op basis van de grootte en intensiteit:

- *De initiatiefnemer*: In deze rol is het college van B&W verantwoordelijk voor het maken van een participatieplan en het uitvoeren van participatie bij verschillend beleid, projecten, en programma's.

Afhankelijk van de impact van het vraagstuk wordt het college van B&W (door de portefeuillehouder) geïnformeerd over het participatieplan en de uitvoer en evaluatie hiervan.

Ambtenaren
De ambtelijke organisatie staat in dienst van het college van B&W en voert taken in zijn naam uit. Ambtenaren maken, uitvoeren en evalueren van participatieaanpakken.

Rollenmatrix

Bij het werken met impact is er beschreven dat de mate van impact voorwaarden stelt aan het participatieproces. De mate van impact bepaalt de rol van een initiatief of project en welke rol wie heeft bij een participatieproces. Dit staat beschreven in onderstaande tabel.

	Participatie bij initiatieven met weinig impact	**Participatie bij initiatieven met enigszins impact**	**Participatie bij initiatieven met veel impact**
Ambtenaren*	Maakt participatieaanpak en voert het proces uit. Evalueert het doorlopen proces achteraf	Maakt participatieaanpak en voert het proces uit. Evalueert het doorlopen proces achteraf	Maakt participatieaanpak en voert het proces uit
B&W	Portefeuillehouder wordt geïnformeerd door ambtenaar	College wordt voorafgaand aan participatieproces door portefeuillehouder geïnformeerd over participatieaanpak	College wordt voorafgaand aan participatieproces door portefeuillehouder geïnformeerd over participatieplan. College stemt in met participatieaanpak
Gemeente-raad	Geen rol voor raad, wel de mogelijkheid om het participatieproces te evalueren indien gewenst	Raad wordt geïnformeerd over het participatieaanpak en evalueert het participatieproces achteraf indien gewenst	Raad stelt participatieaanpak vast, kan daarbij inhoudelijke kaders meegeven en evalueert achteraf indien gewenst

**De ambtelijke organisatie handelt altijd in naam van het College van B&W.*

3.5 Monitoren en evalueren

Het vijfde uitgangspunt is het monitoren en evalueren. Dit beleid vormt een eerste stap in het professionaliseren van participatieprocessen, maar kan veranderen in de praktijk. Daarom wordt zowel de uitvoering jaarlijks gemonitord en geëvalueerd. Hierdoor worden leerpunten geïdentificeerd en participatieprocessen verbeterd.

Monitoren uitvoer participatie

In de gemeente Bunnik wordt het participatieproces na afloop geëvalueerd als laatste stap. Dit gebeurt op een structurele manier, zodat er continu wordt geleerd. Daarnaast dragen deze evaluaties bij aan het monitoren en uitvoeren, waardoor het duidelijk wordt waar bijsturing nodig is.

Periodieke evaluatie

Op basis van de verzamelde ervaringen komen er jaarlijkse evaluaties. Er wordt gekeken wat er goed gaat en de leerpunten worden geïdentificeerd. Op basis van deze leerpunten kan het participatiebeleid aangescherpt worden indien gewenst.

3.6 Borgen professionaliseren van participatie

Het zesde uitgangspunt is het borgen van het professioneel omgevingsgericht werken. De ambtelijke organisatie wordt getraind in het maken en uitvoeren van participatieaanpakken. Ook worden er instrumenten ontwikkelt om het uitvoeren te faciliteren.

Inbedding beleid bij bestuur en organisatie

Het is van belang dat gemeenteraadsleden goed begrijpen wat hun taken zijn en hoe ze deze kunnen uitvoeren in participatieprocessen, zodat ze hun kaderstellende, controlerende en vertegenwoordigende rol effectief kunnen vervullen. Daarom is de raad betrokken bij het vormgeven van het participatiebeleid. Evenzo is het cruciaal voor het college van B&W om inzicht te hebben in het succesvol opstellen en uitvoeren van een participatieplan. De huidige collegeleden zijn actief betrokken bij het ontwikkelen van het participatiebeleid en hebben kennisgemaakt met de methodiek. Nieuwe raads- en collegeleden worden ingewerkt op het participatiebeleid.

De gemeente Bunnik borgt de participatie door ambtenaren te trainen in het uitvoeren van participatieplannen, waarbij zij gebruikmaken van de methodiek Relevant Gesprek®. Dit stelt hen in staat om de verschillende stappen van een participatieproces effectief te doorlopen.

Instrumenten voor werken met methodiek

Er worden instrumenten ontwikkeld voor het werken met de methodiek. Er komt een stappenplan dat duidelijk aangeeft welke stappen nodig zijn om een participatieproces succesvol te doorlopen volgens de methodiek. Onderdeel hiervan is het ontwikkelen van een participatiescan om te bepalen of een project/vraagstuk zich leent voor participatie én om de impact van een vraagstuk te bepalen.

Naar een duurzaam en breed participatiekader voor in de toekomst

Met het participatiebeleid *Omgevingsgericht Werken* zet de gemeente Bunnik een belangrijke stap naar een toekomstbestendig en integraal participatiekader. Dit beleid biedt ambtenaren duidelijke richtlijnen en methodieken om inwoners effectief en professioneel te betrekken bij maatschappelijke vraagstukken. Het stelt hen in staat om per situatie te bepalen of participatie noodzakelijk is of dat communicatie volstaat. Zo wordt steeds de juiste vorm van betrokkenheid gekozen, wat leidt tot betere besluitvorming, grotere betrokkenheid van inwoners en efficiënter gebruik van middelen.

Dit participatiekader versterkt niet alleen de betrokkenheid van inwoners, maar biedt ook duidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden. Het draagt bij aan beter geïnformeerde en breed gedragen besluitvorming. Het kader vormt bovendien een solide startpunt voor een doorlopend proces van leren, evalueren en verbeteren, gericht op het versterken van de samenwerking tussen de gemeente en haar inwoners.

Stap voor stap naar een breder participatiekader
Samen met het eerder vastgestelde beleid *Participatie bij Ruimtelijke Ontwikkelingen* vormt Omgevingsgericht Werken een samenhangend kader waarin de drie door de gemeente onderscheiden participatievormen zijn opgenomen: Participatie bij Ruimtelijke Ontwikkelingen, Omgevingsgericht Werken en het Uitdaagrecht. Dit kader is flexibel en speelt in op de behoeften van inwoners en de complexiteit van maatschappelijke opgaven. Het biedt tevens duidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden, wat bijdraagt aan goed geïnformeerde en breed gedragen besluitvorming.

Voordat het kader volledig wordt ingericht, zal eerst praktijkervaring worden opgedaan met de toepassing van *Participatie bij Ruimtelijke Ontwikkelingen* en participatietrajecten binnen *Omgevingsgericht Werken*. Deze ervaringen dragen bij aan de verdere versterking van het Uitdaagrecht en leggen een solide basis voor een krachtig en effectief participatiebeleid. Eind 2026 moet dit participatiekader volledig gerealiseerd zijn, met als doel de samenwerking tussen de gemeente en haar inwoners verder te versterken en het kader te laten meegroeien met maatschappelijke behoeften en wettelijke ontwikkelingen.